

Ajuntament
de Barcelona

Àrea de Drets Socials, Justícia Global,
Feminismes i LGTBI

BONES PRÀCTIQUES SOCIALS

Comunitat d'innovació i coneixement

B-Mincome: La participació comunitària

FITXA DIVULGATIVA. ANY EDICIÓ 2020

***Impulsar l'empoderament de les persones a
través de la participació comunitària***

**Promogut per: Departament d'Innovació Social, Servei
d'Acció Comunitària de la Gerència de Cultura, Educació,
Ciència i Comunitat**

**PRÀCTICA FINALITZADA
2020**

PRESENTACIÓ

El B-Mincome va esdevenir un projecte pilot de lluita contra la pobresa i l'exclusió social desenvolupat per l'Ajuntament de Barcelona i cofinançat per la Unió Europea. El projecte va tenir una durada de dos anys amb la pretensió de provar l'impacte que té una renda bàsica (Suport Municipal d'Inclusió) sobre el benestar de les persones i els seus processos d'inclusió. La introducció d'aquesta renda bàsica va estar associada amb diverses polítiques actives, sota diversos supòsits de condicionalitat d'aquestes polítiques. Una de les esmentades polítiques actives era la política de PARTICIPACIÓ COMUNITÀRIA (Política 4).

De les 1.000 famílies dels barris de l'eix Besòs de Barcelona que van rebre la renda, 276 van ser les assignades a la política de Participació Comunitària, de les quals 116 es van vincular activament en les accions i propostes plantejades.

El B-Mincome ha transformat i integrat diferents serveis i polítiques:

- A. Un Suport Municipal d'Inclusió (SMI) que ha complementat els ingressos de les persones en situació de pobresa d'aquests barris.
- B. Al mateix temps, s'han posat en marxa quatre polítiques actives dintre de les quals s'han distribuït (per sorteig) aquestes persones perceptores de l'SMI:
 - 1. Política de formació i ocupació laboral.
 - 2. Política d'emprenedoria social dins l'economia social i solidària.
 - 3. Política d'ajuts a l'habitatge per tal que els i les participants puguin llogar una habitació en caràcter residencial en els seus pisos.
 - 4. Política de participació comunitària: dinamització de les xarxes comunitàries tot potenciant-hi la participació de les persones beneficiàries.

Paral·lelament, en el marc de l'avaluació del projecte, s'ha definit un grup de control on les persones participants no tenen cap política assignada; per tant, ni reben acompanyament professional ni estan subjectes a cap indicació o condició. Es tracta d'un grup de població inclosa dins el projecte B-Mincome però que hi "participen" passivament. Això permet contrastar l'impacte d'introduir una mesura econòmica sobre un sector de la població que la rep passivament en comparació amb altres grups de participants actius, que rebent la mateixa mesura econòmica estan vinculats a una de les quatre polítiques abans mencionades.

De tots aquests grups de participants es va fer una distinció entre condicionats i no condicionats. Els primers havien de participar obligatòriament en l'itinerari que se'ls proposava, els segons no.

En el cas de la política 4, en cap cas les persones participants estaven condicionades, per la qual cosa assistien i participaven de manera voluntària.

Aquesta pràctica està vinculada amb: Participació, Acció Comunitària.

CONTEXT

El projecte s'inclou en un context socioeconòmic de certa recuperació respecte a la crisi del 2008 (bombolla Immobiliària) i dintre d'un debat polític i institucional respecte a si una renda de ciutadania pot ser una mesura de distribució de renda vàlida per donar cobertura a part de les necessitats bàsiques de la població.

D'altra banda, se situa en un context de repensar la resposta que des de les administracions es dona a la ciutadania més vulnerable socialment, econòmicament i relacionalment. El model de prestació de serveis dels serveis socials està en crisi pel fet que cada vegada cal destinar més diners per a la cobertura de necessitats; els recursos econòmics són finits, mentre que les necessitats i les persones que en tenen no. Davant d'aquesta realitat i també atès que el sistema existent està orientat a la prestació de serveis com un dret (igual que la salut o l'educació), es dona la paradoxa que les persones ateses entren en una certa dinàmica de delegació de responsabilitat en les administracions i els recursos externs, mentre que les seves pròpies potencialitats, sabers i recursos interns i relacionals no són acompanyats ni facilitats com a focus d'oportunitats per part dels serveis. Així doncs, queda buit un espai de treball que pot oferir recursos i sortides complementàries a processos d'exclusió.

Per tant, si hi ha un sostre en relació amb els recursos econòmics, i, d'altra banda, aquest sistema de prestació de serveis no permet dedicar temps per treballar des del desplegament dels recursos personals i socials de la població, l'existència d'una renda que cobreixi les necessitats bàsiques de la població podria permetre a les persones dedicar-se a explorar i desenvolupar els seus recursos i els serveis podrien acompanyar d'una altra manera aquests processos.

OBJECTIUS I ABAST

Des de la Política de Participació Comunitària es veu les persones com a agents de canvi dotades de sabers i potencialitats, i els professionals com a persones que poden acompanyar aquest procés i ajudar a fer que aquests sabers puguin posar-se en joc per assolir uns determinats objectius. Això porta a més horitzontalitat i flexibilitat ens els rols, a més de potenciar una relació propera, vivencial i participativa dels professionals.

La persona ha de ser el centre, el motor; ha d'entendre's a si mateixa com a agent actiu del barri en què viu per poder detectar-ne les mancances o possibles millores que s'hi poden realitzar, i s'ha de creure capaç de generar aquells canvis que voldria veure en el seu entorn. Tanmateix, la persona ha de poder veure's com a motor del seu propi canvi individual i poder ser conscient de les eines, tant internes com externes, que la poden ajudar a iniciar un camí cap a aquesta direcció.

D'altra banda, les relacions informals són una font d'oportunitats per a les persones, per la qual cosa trencar l'aïllament i afavorir la capacitat de generar xarxa, per tal de donar i rebre suport en moments de necessitat, incideix positivament en els processos de vulnerabilitat.

La intervenció des de la política comunitària, dins el projecte B-Mincome, buscava treballar **objectius** orientats a una triple finalitat:

1. Potenciar l'empoderament de les persones participants

- Promoure experiències significatives.
- Connectar amb les potencialitats de la persona; les intervencions estan centrades en els interessos i les motivacions de les persones.
- Potenciar una relació de més horitzontalitat entre les persones participants i els i les professionals.
- Guanyar autonomia mitjançant l'autogestió i auto creació de projectes i accions.
- Impulsar lideratges socials.

2. Millorar el benestar i les condicions de vida

- Facilitar relacions socials i l'increment de la xarxa informal.
- Fer acompanyament emocional i personal en l'entorn natural de la persona.
- Incrementar el coneixement vivencial dels recursos i agents del territori i el seu ús.

3. Enfortir les relacions entre els col·lectius

- Obrir canals de participació, en la comunitat, de les persones més vulnerables.
- Enfortir el teixit veïnal i relacional del barri.
- Promoure la co-creació d'accions i projectes amb agents del territori.

El **col·lectiu destinatari** del projecte B-Mincome eren persones empadronades als barris de l'eix Besòs (el Besòs i el Maresme, la Verneda i la Pau, el Bon Pastor, Baró de Viver, la Trinitat Vella, la Trinitat Nova, les Roquetes, Vallbona, Torre Baró i Ciutat Meridiana).

Les persones destinatàries havien de tenir un expedient obert a serveis socials, o haver demanat l'ajut per a infants i adolescents, o haver participat del programa Làbora o ser usuaris del SIS. Almenys un dels membres de la llar havia de tenir entre 25 i 60 anys i havia de demostrar la convivència efectiva de tots els membres de la llar.

Les persones participants estaven, majoritàriament, en situació de vulnerabilitat, i tenien diferents orígens i cultures, diferents nivells socioculturals a vegades, amb una xarxa relacional feble, i d'altres, en situació de solitud no volguda.

Una bona part de les participants han estat dones amb càrregues familiars, persones sense feina o en situació d'atur de llarga durada, amb pocs coneixements dels serveis i equipaments del seu entorn. Així mateix, s'ha tractat de persones amb un perfil, sovint, molt dependent dels serveis socials. Les edats, majoritàriament, han estat d'entre 35 i 60 anys, amb alguns casos excepcionals de persones més joves.

EL PROCÉS D'IMPLEMENTACIÓ

» ETAPES

La política de participació comunitària es va desenvolupar en una proposta en cinc fases, en la qual es desplegaven un seguit d'accions des de l'acollida a l'avaluació, passant pel treball en tasques, la formació en lideratges i la construcció i posada en marxa de projectes.

La taula següent presenta les etapes d'implementació:

PRIMERA FASE	SEGONA FASE	TERCERA FASE
<p style="text-align: center;">Acollida</p> <p style="text-align: center;">Durada: gener - maig 2018</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Coneixement dels i les participants, des de cada una de les seves casuístiques familiars, laborals i de salut, a través de trobades setmanals. 2. Formació de grups i treball a partir d'experiències d'art comunitari i dinàmiques per fomentar la pertinença, identificació amb el grup i el projecte i, sobretot, treballant des de la perspectiva de barri i vinculació al territori. 	<p style="text-align: center;">Creació de grups de tasca i comissions de treball</p> <p style="text-align: center;">Durada: juny - setembre 2018</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Detecció de necessitats, inquietuds i capacitats des de les percepcions individuals però vehiculant-les a través del grup i connectant-les al territori. 2. Aprenem a formular/ expressar aquestes inquietuds en clau positiva i constructiva, buscant fórmules i estratègies per portar-les a terme sempre des de la perspectiva de grup --> Agrupem interessos i prioritzem inquietuds. 	<p style="text-align: center;">Lideratge i construcció de projectes</p> <p style="text-align: center;">Durada: setembre - desembre 2018</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ideació i disseny de projectes comunitaris a partir dels interessos i necessitats detectats. Han de ser accions sorgides dels seus propis interessos. Establim objectius, metodologies, activitats possibles. 2. Identificació i creació de comissions específiques i/o projectes: es desplega un treball vinculat a equipaments i serveis del territori. 3. Promoure trobades i intercanvis entre les persones participants d'altres barris i també d'altres polítiques, dins el projecte B-Mincome.

QUARTA FASE	CINQUENA FASE
<p style="text-align: center;">Desenvolupament de projectes des de les comissions de treball</p> <p style="text-align: center;">Durada: gener - agost 2019</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Concreció i desenvolupament de propostes i activitats: fer-se visible al barri, estrènyer llaços amb equipaments i entitats, coproduir i fer possible un vincle més directe entre participants/veïns i tècnics/agents del territori. 2. Promoure la iniciativa, l'autoorganització del grup/comissió, l'empoderament de les persones participants i la implicació "sense intermediaris" en els afers i propostes del seu barri. 3. Desenvolupament d'una formació en lideratges comunitaris per incorporar recursos, tècniques i metodologia d'empoderament. 	<p style="text-align: center;">Tancament i avaluació</p> <p style="text-align: center;">Durada: setembre - desembre 2019</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Continuitat i arrelament de projectes comunitaris que s'han engegat o als quals cal donar reforç i acompanyament, estrenyent el vincle amb els actius i equipaments del barri/territori. 2. Mantenir i consolidar els espais de trobada i projectes compartits entre totes les famílies del B-Mincome comunitari: Unió del Grup Motor amb el Grup de Colibríes. 3. Avaluació compartida amb tots els participants del projecte i construcció conjunta d'estratègies de treball que permetin consolidar els projectes als territoris i espais de referència.

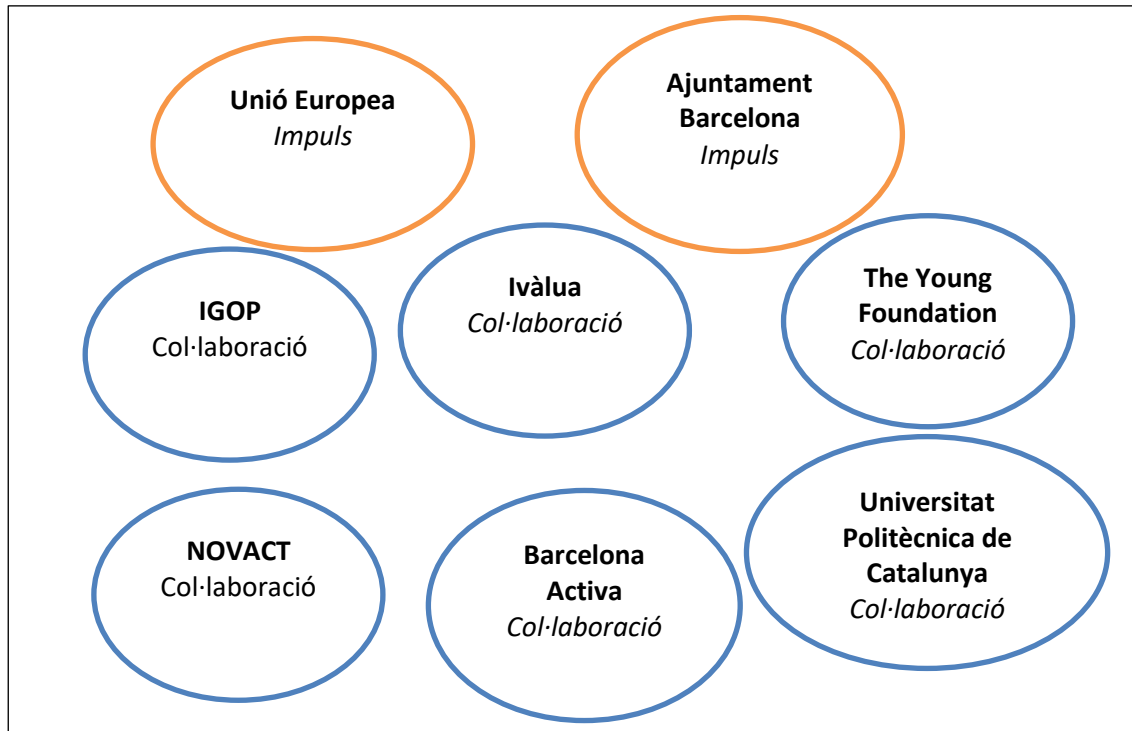
» ACTORS IMPLICATS

El projecte B-Mincome es va dur a terme amb la col·laboració de l'IGOP, Ivàlua, Young Foundation, Barcelona Activa, i Novact (moneda REC). Pel que fa al desplegament de la política de participació comunitària, aquesta es va desenvolupar amb un equip de quatre educadores socials del Servei d'Acció Comunitària de l'Ajuntament de Barcelona, en coordinació amb les treballadores socials dels respectius centres de serveis socials dels territoris, així com amb els agents actius de la mateixa comunitat (equipaments i altres serveis del barri, públics o no: centres cívics, biblioteques, casals de barri, servei d'interculturalitat, servei de convivència a l'espai públic, etc.).

En algunes d'aquestes fases s'ha disposat de suport extern, per encaixar algunes de les propostes concretes que s'han dut a terme, com ha estat la fase d'acollida amb propostes de metodologia d'art comunitari, la formació en lideratges comunitaris i el desenvolupament de projectes en cada un dels grups formats en els diferents barris.

El gràfic representa, de manera esquemàtica, els agents que formen part del projecte:

» RECURSOS

Recursos humans

- ✓ Per al desplegament de la política comunitària del B-Mincome es va comptar amb un equip de quatre educadores socials del Servei d'Acció Comunitària contractades per l'Institut Municipal de Serveis Socials i ubicades entre els deu barris del projecte.
- ✓ Al llarg de les cinc fases, es va comptar també amb suports externs (cooperatives i entitats de dinamització i acompanyament en formació i art comunitari).
- ✓ En el desplegament de la primera fase, s'ha comptat amb dues cooperatives d'art comunitari: Art&Coop i Transductores.
- ✓ De cara a l'impuls dels projectes determinats en cada grup també s'ha comptat amb professionals experts en tècniques comunitàries i de cura que han facilitat la creació i el desenvolupament dels projectes a cada barri.
- ✓ Pel que fa a la formació en lideratges que es va dur a terme en la tercera fase del projecte, es va realitzar a través de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP).

- ✓ A les Energies Comunitàries (projecte específic del Departament d'Acció Comunitària que es duu a terme cada any), centaven part de les seves accions en la pràctica comunitària portada a terme pel B-Mincome als barris de la Trinitat Vella, Baró de Viver i el Bon Pastor i també es va comptar amb el suport d'Índic per celebrar una jornada de reflexió amb els equips de serveis socials.
- ✓ Per acabar, al final del projecte també es va celebrar un acte/mostra de projectes a la Fabra i Coats, que va estar novament acompanyat per la cooperativa Art&Coop.

Recursos econòmics

- ✓ El pressupost del projecte B-Mincome era un pressupost global provinent de fons tant de l'Ajuntament de Barcelona com de la Unió Europea. Hi havia un pressupost inicial de 17 milions d'euros (12 de l'Ajuntament i 5 de la Unió Europea). També hi havia aportacions de socis col·laboradors. Del percentatge provinent de l'Ajuntament es cobria la contractació dels diferents equips implicats, a més de l'SMI que les famílies rebien mensualment.
- ✓ També vam poder disposar d'una bestreta per cobrir recursos materials (fungibles, tallers...), formacions i esdeveniments.

Recursos materials

- ✓ Es va disposar d'aquells recursos materials necessaris per desenvolupar l'activitat als barris i per al desplegament de les accions i els projectes de cada territori: material fungible en general, ingredients per a tallers de cuina, material audiovisual, bestreta per a activitats d'oci cultural, etc.

RESULTATS

L'avaluació final que va realitzar l'IGOP mostra quins han estat els canvis que ha generat la PA4 a tres nivells:

- ✓ Les persones implicades en la política: els i les participants han assolit més consciència dels reptes que suposa la participació i han desenvolupat noves capacitats i aptituds participatives. Aquests efectes són particularment significatius entre les dones.
- ✓ La vida comunitària dels barris: la política desplegada ha contribuït a activar nous grups entre les persones beneficiàries de l'SMI i a reforçar-ne la implicació en els equipaments públics en el territori, alhora que ha afavorit l'establiment de noves relacions interculturals. L'impacte en el teixit associatiu existent, però, ha estat, aparentment, força escàs.

- ✓ Les relacions públics comunitàries: B-Mincome i la PA4 en particular han representat una oportunitat per a l'experimentació amb noves formes de ser part de l'Administració, més transversals, més empoderadores i amb una visió més comunitària. Aquest impacte ha estat notable en el cas dels serveis socials i en el paper dels equipaments de proximitat (casals de barri, centres cívics, biblioteques...), i ha estat particularment ben valorat pels i les participants del projecte.

Com a conclusions generals que s'extreuen a l'informe, es poden destacar les següents:

- ✓ Efectes importants a títol individual, no sempre percebuts subjectivament. Impacte gran en les dones. Ruptura de l'aïllament.
- ✓ Baix impacte en el nivell associatiu/comunitari però notable incidència en el rol que tenen els equipaments. Impacte notable a escala intermèdia: la dimensió grupal.
- ✓ Efectes més forts i positius en el canvi de visió a escala institucional: sobretot en serveis socials.

D'altra banda, l'equip d'educadores de la política de participació comunitària va efectuar un seguit d'entrevistes a un nombre important i prou significatiu de participants fins al punt que es considera que els resultats recollits també poden ser reveladors dels impactes que el B-Mincome, en el vessant comunitari, ha pogut tenir en aquestes famílies i en els seus barris respectius. Els principals impactes recollits es poden agrupar en cinc blocs o dimensions:

DIMENSIÓ 1: Aspecte relacional

- Millora la socialització i el coneixement de gent nova del barri.
- Augmenta la sensibilitat envers el que és diferent: més solidaritat, confiança i diversitat.
- Se supera l'aïllament i es creen nous vincles.

DIMENSIÓ 2: Participació i implicació al territori

- Augmenta el coneixement del barri, els seus recursos i activitats.
- Es dona més motivació per participar i fer coses pel barri.
- Es contribueix a la millora del barri.
- Augmenta la visibilització del paper de les dones.
- Es dona una incidència en el teixit social.

DIMENSIÓ 3: Aptituds, capacitats i millora en la qualitat de la salut

- S'empoderen les persones: més capacitats, més confiança i més seguretat en un mateix/a.
- Hi ha més sensació de benestar i millora la salut mental.
- Es produeix un canvi en els rols i les dinàmiques familiars.

DIMENSIÓ 4: Economia i aspecte formatiu i laboral

- L'ajuda econòmica esdevé clau per a la cobertura de necessitats bàsiques i la possibilitat de participar a escala comunitària.
- Es donen més oportunitats de millora de la situació laboral i oportunitats de millora del nivell formatiu.
- S'adquireixen aprenentatges nous i experiències significatives.

DIMENSIÓ 5: Relació amb personal tècnic, actius del barri i serveis socials

- Es produeix un canvi en la interlocució entre personal tècnic i veïns i veïnes.
- Canvia en la visió i relació amb els professionals de serveis socials.
- Es generen aliances i nous espais de coordinació entre professionals dels diferents àmbits.
- Es polititza la pobresa.

APRENTATGE

Entre les **fortaleses** es pot destacar el valor afegit i innovador de desenvolupar una política de participació comunitària en el marc d'un projecte de lluita contra la pobresa i la desigualtat. Aquesta perspectiva permet treballar, des d'un vessant comunitari, l'exclusió social. Considerant que un dels factors determinants de l'exclusió són els recursos econòmics de la família, aquest projecte ha garantit els ingressos econòmics (o una part), i, a més a més, s'han treballat altres aspectes: enfortir la xarxa social, l'espai relacional, el vincle amb el barri i els equipaments municipals, la identitat, la pertinença a un grup, etc. per tal d'acompanyar la cobertura de necessitats bàsiques amb la consideració d'altres variables. Quan es facilita a les persones en situació de vulnerabilitat més recursos, més accessibilitat, més capacitats, i treballant des del seu entorn natural, es fa possible l'apoderament de les persones i un canvi de posició d'aquestes envers la seva preocupació: pas de la demanda passiva a la participació proactiva quant a resolució d'allò que les implica. Un altre aspecte d'innovació que cal destacar és la possibilitat de treballar en un projecte de l'Ajuntament on s'impliquen diferents serveis, direccions i equips de professionals: s'ha treballat des del Servei d'Acció Comunitària amb altres àrees per a un projecte conjunt, i això s'ha fet de manera coordinada per tal de provar un projecte amb aquestes característiques tan innovadores i experimentals.

Per la seva banda, les principals **dificultats** trobades van ser les següents: 1) El procés de difusió perquè els i les professionals dels serveis socials tenien poc marge per comunicar el projecte entre la població dels seus territoris, i això va suposar dificultats per entendre'n el funcionament, el significat, així com la transcendència del que la pròpia participació implicava. 2) Mantenir l'estímul i la motivació dels i les participants durant els dos anys atenent factors interns i externs que no estaven a les mans de les professionals. Per exemple, factors interns com ara la motivació d'ells mateixos en tot el procés, als seus interessos que podien fluctuar, en funció de les dinàmiques del grup (assistència, vincles

més fluids que d'altres, entorns més afavoridors o recursos més accessibles). Quant a factors externs, es podrien considerar els ingressos econòmics (variació o no cobrament de l'SMI), situacions familiars o de residència, entre d'altres. 3) Coordinació altament complexa pel gran nombre d'agents implicats i en diferents nivells administratius (europeus, municipals, departamentals, etc.). Els límits entre les actuacions d'uns i altres, a vegades, quedaven difosos. El territori sobre els quals ha estat el B-Mincome ha sentit certa "invasió" perquè suposava l'arribada d'un projecte més a uns territoris altament intervinguts (a escala d'Administració i projectes socials). Molts i moltes professionals treballant, des de la infinita diversitat de projectes, però que recauen sobre un mateix barri. Arribar amb un projecte nou i temporal (tenia data de caducitat des de l'inici) va despertar certes resistències a l'inici.

Finalment, pel que fa a la **transferibilitat**, els aspectes de la pràctica que podrien inspirar altres projectes són principalment els següents: 1) Les professionals han generat un vincle de permeabilitat amb les persones usuàries i s'han pogut mostrar d'una manera més humana i propera, i això permet conèixer més les persones i treballar des d'una relació més horitzontal. 2) Donar més importància a la presència al territori, treballar des de la proximitat, preguntant les necessitats i els interessos de les persones. Això ha permès que les persones creguessin que les activitats i tot el que es va treballar sortia d'ells i d'elles, no era una idea de les professionals. S'ha de preguntar molt a les persones participants i això és útil per a qualsevol projecte: no té gaire sentit arribar a un territori i dir què s'ha de fer si no s'ha consultat amb els veïns i les veïnes, així segur que tens menys èxit. 3) En aquest projecte s'han creuat les fronteres entre l'individual, grupal i comunitari. Ha estat molt importat el fet de poder treballar a l'entorn de les persones, perquè saps com viuen, on fan la compra, et pots acostar d'una altra manera a la seva vida i que siguin ells i elles que et mostrin el territori. Les professionals han conegut els barris a través de la mirada de les persones participants.

INFORMACIÓ PRÀCTICA

Promoció i impuls: El projecte es va desenvolupar en el marc del programa Urban Innovative Actions de la UE, impulsat per l'Ajuntament de Barcelona, a través de l'Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminisme i LGTBI, el Departament d'Innovació Social, juntament amb el Servei d'Acció Comunitària de la Gerència de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat.

Professional/tècnic referent:

Lidia Callejo licallejog@bcn.cat Mireia Albors malbors@bcn.cat Teresa Fernández tfernandezmo@bcn.cat Marina Torrent mtorrentm@bcn.cat

Documentació disponible:

Document	Tipus	Data
Fitxa identificativa de la pràctica	Document	2020
Informe d'avaluació final B-Mincome elaborat per l'IGOP: Impactes i hipòtesis del canvi	Document	2019-2020
Enllaç vídeo	Vídeo	https://www.youtube.com/watch?v=DH7kT4guumE
Enllaç llibre: Document final de l'experiència del B-Mincome	Document	https://ajuntament.barcelona.cat/acciocomunitaria/sites/default/files/informe_b-mincome-1_0.pdf